

Het fokken van een nest, artikel 3 van 6

In 6 artikelen besteden we extra aandacht aan het fokken van een nest pups. Waar moet je rekening mee houden als je graag een nest wilt fokken met je teef? Hoe kies je een reu en hoe werkt een dekking? Wat kun je verwachten van de dracht, hoe vind je kopers en hoe verloopt de bevalling en nestperiode? Al deze onderwerpen komen aan bod. In artikel 2 ging het over het uitkiezen van een geschikte reu. In dit deel over de cyclus van de teef en de dekking.

De loopsheid en dekking

De cyclus van de teef

Om te kunnen bepalen wanneer een teef vruchtbaar is en gedekt kan worden, is achtergrond over haar hormonale cyclus nodig. De meeste teven hebben een cyclus van ongeveer 6 maanden. Dat betekent dat ze ongeveer eens per 6 maanden een eisprong hebben en vruchtbaar zijn. Het woord 'ongeveer' zegt het al: er zijn best veel uitzonderingen op die 6 maanden. Sommige teven worden maar eens per jaar loops, anderen elke 5 maanden en alles er tussen in kan ook. Omdat een cyclus zo wisselend kan zijn, is het handig om bij fokplannen het verloop goed bij te houden. Noteer vanaf eerste loopsheid en alle daaropvolgende keren daarop de datum waarop de loopsheid is begonnen. Zo kun je ongeveer inschatten in welke periode ze een volgende keer loops zal worden. Het geeft een grove schatting van een mogelijke nestplanning.

Verschillende fases van de cyclus

De cyclus van de teef bestaat uit vier verschillende fases: pro-oestrus, oestrus, metoestrus en anoestrus. De **pro-oestrus** is wat we herkennen als 'loops zijn'. De eicellen beginnen te rijpen en de baarmoederwand, vaginawand en vulva raken extra doorbloed en zwellen op. Door het snelle opzwellen knappen er haarvaatjes en het bloed hiervan wordt via de vagina uitgescheiden. Deze bloeddruuppels zijn voor de meeste mensen het duidelijkste teken dat een teef loops is geworden. Een ander duidelijk teken is de zwelling van de vulva die doorgaans goed zichtbaar is. Ook gaan de meeste teven zichzelf meer schoonhouden en likken ze vaker aan hun vulva. Reuen vinden de teef al erg lekker ruiken maar als teven nog niet dekrijp zijn, worden opdringerige reuen weggesnauwd. De pro-oestrus duurt gemiddeld een dag of 9 à 10 (maar kan ook korter of langer duren).

Na een aantal dagen pro-oestrus stijgt de concentratie van het hormoon progesteron in het bloed en breekt de **oestrus** aan. Dat is het moment waarop de eicellen rijp zijn, de eisprong plaatsvindt en de teef daadwerkelijk vruchtbaar is. Op dat moment neemt de zwelling van haar geslachtsorganen al enigszins af en daarmee is ook het bloedverlies minder. De uitvloeiing wordt vaak minder bloederig en ook lichter van kleur dan tijdens het begin van de loopsheid. De teef is nu zeer aantrekkelijk voor alle reuen (en sommige andere teven) in de wijde omtrek. Ook het gedrag wordt anders: ze wil graag met een reu spelen, blijft staan als een reu serieuze interesse toont, laat zich bespringen en uiteindelijk ook dekken. Sommige teven vertonen dit gedrag ook tegenover andere teven. De oestrus kan ook tot wel 9 dagen (of langer) duren en er rijpen gedurende meerdere dagen meerdere eicellen.

Na de oestrus volgt ofwel een dracht ofwel de **metoestrus**. Tijdens de metoestrus is de teef niet meer vruchtbaar maar blijft het progesterongehalte hoog. Alle teven, of ze nou drachtig zijn of niet, maken na de loopsheid grotendeels dezelfde hormonen aan en kunnen dezelfde lichamelijke symptomen vertonen. Dit leidt bij niet-drachtige teven tot schijndracht, een natuurlijk onderdeel van de cyclus van elke teef. Onder invloed van de hormonen wordt de baarmoeder minder gespannen en zetten de melkklieren op. Het gedrag van de teef kan anders worden en ook niet-drachtige teefjes kunnen melk gaan geven. Sommige teefjes zijn zo overtuigend schijndrachtig dat het zonder een echo of röntgenfoto vrijwel niet van een echte dracht te onderscheiden valt. Na ongeveer 9 weken daalt het progesteron gehalte in het bloed en zet bij drachtige teven de bevalling in. Bij niet-drachtige teven zakt het progesteron ook en gaat het lichaam in rust. Deze fase, de **anoestrus**, duurt totdat de volgende pro-oestrusfase weer begint. De duur van deze rustfase wisselt sterk per teef. De lengte van de anoestrus is de belangrijkste factor die de lengte van de cyclus van een teef bepaalt.

Het dektijdstip bepalen

Als je met een teef een nestje wilt fokken, wil je zo zeker mogelijk weten wanneer haar oestrus is: de fase waarin ze gedekt kan worden. Hiervoor zijn verschillende manieren. Je kunt bijvoorbeeld kijken naar het moment waarop de uitvloeiing veranderd, als deze lichter en minder bloederig wordt, breekt de oestrus aan. Je kunt ook het gedrag van de teef in de gaten houden, met name haar gedrag naar andere honden. Daagt ze uit, blijft ze staan, toont ze een staartreflex (waarbij ze haar staart helemaal

Het fokken van een nest, artikel 3 van 6

opzij beweegt) en laat ze zich bespringen, dan zou ze dekrijp kunnen zijn. Maar deze manieren geven slechts een indicatie van het juiste dekmoment.

Wil je zeker weten wanneer je teef dekrijp is dan laat je het progesteron gehalte van de teef bepalen. Hiertoe kun je bij de meeste dierenklinieken bloed laten prikken. Over het algemeen begin je met bloedprikken rond dag 7 of 8 van de loopsheid. Tijdens het begin van de pro-oestrus is het progesterongehalte in het bloed van de teef laag (er zijn verschillende meetmethodes dus getallen laten we hier achterwege). Als de oestrus aanbreekt dan stijgt het progesterongehalte en na het moment van (zeer) snel stijgen, vindt de eisprong plaats. Tijdens de daaropvolgende dag/dagen zal het progesteron gehalte doorgaans stijgen, zullen de eicellen rijpen en kan het juiste dektijdstip worden bepaald.

De dekking

Is het juiste dektijdstip bepaald dan is het tijd voor de dekking. Hoe daar precies invulling aan gegeven wordt, is afhankelijk van de afspraken die vooraf zijn gemaakt met de eigenaar van de dekreeu. Over het algemeen is het gebruikelijk dat de eigenaar van de teef, de eigenaar van de reu op de hoogte houdt wanneer de loopsheid is begonnen. Op het moment dat de teef (bijna) dekrijp is, wordt vervolgens het precieze tijdstip afgesproken waarop er gedekt gaat worden. In de meeste gevallen reist de teef eigenaar met de teef naar de reu toe voor de dekking, tenzij er iets anders wordt afgesproken.

Een dekking kan zowel op volledig vrije en natuurlijke wijze plaatsvinden als met menselijke hulp. Die hulp kan variëren van de teef op haar plek houden tot de penis van de reu enigszins bijsturen zodat hij 'raak prikt' om zo een dekking te bewerkstelligen.

Een natuurlijke dekking is -gelukkig- de norm en is ook waar fokkers en reu eigenaren naar streven. Het behouden van de natuurlijke voorplanting is namelijk een belangrijk deel van het gezond en 'fit for function' houden van een ras. Dat is ook het standpunt van de FCI, die in haar international breedingrules aangeeft dat alle honden zich op natuurlijke wijze zouden moeten kunnen voortplanten. De FCI geeft daarbij aan dat kunstmatige inseminatie (KI) niet toegepast moet worden bij honden (zowel reuen als teven) die zich nog niet eerder op de natuurlijke manier hebben voortgeplant. Ook de Nederlandse wet is hier duidelijk over. In het Besluit Houders van Dieren staat vermeld dat alle fokkers, voor zover mogelijk, moeten voorkomen dat de voortplanting op onnatuurlijke wijze plaatsvindt. Een natuurlijke dekking is dus iets dat iedereen die de gezondheid en functionaliteit van het ras wil behouden, zou moeten nastreven.

Hoe verloopt een dekking?

Elke hond is anders en ook elke dekking is anders. Maar gemiddeld genomen verloopt een ongecompliceerde natuurlijke dekking ongeveer zoals hieronder omschreven.

De teefeigenaar komt met de teef op een vooraf afgesproken tijdstip aan bij de reu. Bij binnenkomst op het terrein van de reu zal de teef waarschijnlijk wat druk of zenuwachtig zijn. Veel teven zullen (ook al zijn ze vooraf uitgelaten) toch nog plassen om hun geur te verspreiden. Als de reu er bij komt ruikt hij al van grote afstand dat de teef dekrijp is en zal hij opgewonden raken. De reu zal willen snuffelen en likken aan de vulva van de teef maar zij zal daar meestal nog niet direct voor blijven stilstaan. Mogelijk snauwt ze de reu zelfs weg als hij naar haar idee te direct op zijn doel af gaat.

De teef zal de reu normaal gesproken uitdagen tot spel, heen en weer springen en de reu uitnodigen achter haar aan te rennen. Door het rond rennen en achter de teef aanjagen zal de reu nog meer opgewonden raken. Dit 'voorspel' kan best een tijd duren. Beide honden, en vooral de reu, zullen door de opwinding en het spel waarschijnlijk behoorlijk hijgen, zeker als het warm is. Op warme dagen is een bak vers water of zelfs een teil of badje met water zeer welkom. Het spelen en rond rennen zal regelmatig onderbroken worden voor een korte of langere pauze, waarin de teef stil blijft staan en zich uitgebreid laat besnuffelen en likken door de reu. Hierbij zal ze in een reflex haar staart opzij trekken en haar bekken naar achteren kantelen. De reu zal, zodra ze lang genoeg stil staat, proberen de teef te bespringen om te kunnen dekken. Vaak zal de teef daar nog niet direct aan toe zijn. Ze kan hem even zijn gang laten gaan en er vervolgens vandoor rennen. Ze kan hem weg snauwen of ze kan het toestaan maar haar bekken niet ver genoeg kantelen (of haar staart bewegen) zodat de reu niet kan penetreren. Dit is allemaal normaal en hoort bij het voorspel, waarin beide honden elkaar beter leren kennen.

Het fokken van een nest, artikel 3 van 6

Na een aantal pogingen, als hét moment is aangebroken, zal de teef goed blijven staan, haar bekken kantelen en kan de reu 'raak prikken' en penetreren. De reu zal de teef steviger vastpakken, sneller gaan stoten en ejaculeren. Tijdens het penetreren en de zaadlozing zwellen de zwellichamen in de penis van de reu verder op, inclusief het grote zwellichaam aan de aanzet van de penis. De spieren in de vagina van de teef knijpen als reactie daarop samen, waardoor beide honden met de geslachtsdelen aan elkaar vast komen te zitten. Dit 'koppelen' kan met name voor de teef pijnlijk zijn waardoor ze kan gaan piepen of janken en zich kan proberen los te trekken van de reu. Om de honden gerust te stellen en blessures aan beide partijen te voorkomen, is het verstandig om de teef (en eventueel ook de reu) op het moment dat de honden koppelen te aaien en/of vast te houden, zodat ze rustig blijven.

De reu zal na zijn zaadlozing vaak van de teef proberen af te stappen met zijn achterpoot over de achterhand van de teef heen. Waarna de honden met hun achterste tegen elkaar gekoppeld staan. Deze koppeling kan een paar minuten tot wel een uur duren (gemiddeld zo'n 10 tot 20 minuten). Overigens volgt er niet bij elke dekking een koppeling van meerdere minuten. Soms is er helemaal geen koppeling of een koppeling van slechts enkele seconden. Dit betekent niet dat de dekking niet geslaagd is. Ook zonder koppeling kan de teef drachtig raken (het wel of niet koppelen heeft ook geen invloed op het aantal pups dat geboren worden). Na enige tijd komt de penis van de reu los uit de teef en hierbij kan het nodige vocht vrijkomen. Dit is normaal en betekent niet dat al het sperma uit de teef stroomt. Het vocht dat uit de teef lekt, is voornamelijk prostaatvocht. De zaadcellen zijn op dat moment al op weg naar hun eindbestemming. Na het loskomen likken zowel reu als teef hun geslachtsdelen schoon. In de daaropvolgende dagen kan er nog één of meerdere keren gedekt worden om zo de kansen op een goede dracht te vergroten.

Als het niet lukt

Sommige reuen of teven moeten wennen aan het dekken of gedekt worden. Anderen zijn 'natuurtalenten' en hebben de klus binnen 10 minuten geklaard. Het is heel begrijpelijk dat zowel teef- als reu-eigenaren zenuwachtig worden als een dekking niet direct lukt. Het is dan verleidelijk om de natuur een handje te willen helpen maar dit is lang niet altijd nodig of wenselijk. Bedenk dat wat wij van onze honden verwachten voor sommige honden best veel gevraagd is. Niet elke teef wil zich direct door de eerste de beste reu laten dekken, zonder zelf uit te testen of hij wel een goede partner voor haar is. Niet elke reu is bereid en in staat om direct 'op commando' te presteren. En soms is het optimale dektijdstip volgens de reu of de teef in de praktijk toch nog niet HET moment en lukt het een (halve) dag later wel.

Is er tijdsdruk en moet de dekking binnen een (half) uurtje geregeld zijn dan kan het dekken onnodig lastig worden. Rust, geduld en voldoende tijd zijn ontzettend belangrijk. Ook een beetje privacy kan soms helpen. Door de aanwezigheid van de eigenaar kan een hond afgeleid raken of durft de reu of teef soms niet goed te dekken of stil te blijven staan. Andere honden dekken juist niet zónder eigenaar in de buurt of hebben een paar bemoedigende woorden nodig ter geruststelling. En soms kan een klein beetje hulp net het verschil maken tussen eindeloos proberen en een geslaagde dekking. Hoe dan ook, als er rustig de tijd genomen kan worden met meerdere dekkingen of dek pogingen gedurende een dag of 2 of 3 geeft dat vaak het beste resultaat.

Mocht het, zelfs met ruim voldoende tijd en ruimte, nog niet werken dan kan de hulp van een zogenaamde dekmeester ingeroepen worden. Dat zijn vaak ervaren fokkers of reu-eigenaren die er een (bij)baan van hebben gemaakt om een succesvolle dekking te regelen. Uitwijken naar de reserve reu kan ook een oplossing zijn: sommige teven hebben zeer specifieke ideeën over welke reu zij wel of niet willen accepteren. Met de reserve reu zou het maar zo beter kunnen klikken.

En na de dekking?

Dan is het opnieuw tijd om geduld te oefenen en af te wachten. Of een teef daadwerkelijk drachtig is of niet is pas met zekerheid te zeggen na een aantal weken. In het volgende artikel komt het verloop van de dracht en alles wat daar bij hoort aan de orde.

Wij danken onze collega's van de Nederlandse Labrador Vereniging (NLV) voor het gebruik mogen maken van het concept waar bovenstaande tekst op is gebaseerd.